

Specifické poruchy učení

Vymezení problematiky SPU

- Aktuální problém současného školství
- výskyt je obtížné vyčíslit - přibližně 2 - 4% jedinců, u chlapců 3x častější výskyt

10.Revize Mezinárodní klasifikace nemocí z r. 1992

- F 80-F89 Poruchy psychického vývoje
- F 80 Specifické vývojové poruchy řeči a jazyka
- F 81 Specifické poruchy školních dovedností
- F 81.0 Specifická porucha čtení
- F 81.1 Specifická porucha psaní
- F 81.2 Specifická porucha počítání
- F 81.3 Smíšená porucha školních dovedností
- F 81.8 Jiné vývoj.poruchy šk.dovedností
- F 81.9 Vývoj.porucha šk.dovedností nespecifikovaná
- F 82 Specifická vý.porucha motorické funkce
- F 83 Smíšená specifická vývojová porucha

Specifické poruchy učení SPU

- Různorodá skupiny poruch projevující se obtížemi při nabývání zákl.vzdělávacích dovedností - mluvení, čtení, psaní, počítání.
- Dysfunkce centrální nervové soustavy.
- Další příznaky: poruchy řeči, obtíže v soustředění, impulzivní jednání, poruchy v obl.percepce, poruchy motoriky (syndrom ADD, ADHD)
- Znemožňují žákovi přiměřeně reagovat, porozumět pokynům, plnit běžné úkoly a instrukce učitele
- opakované neúspěchy - úzkost, strach.
- SPU zasahují do psychiky člověka a prolínají se do sféry sociální a psychologické.

Poruchy nespecifické

- Je nutné odlišit od SPU.
- Mohou být způsobeny:
  - sníženým rozumovým nadáním
  - smyslovými vadami
  - nedostatečnou motivací ke školní práci
  - výchovnou či výukovou zanedbaností dítěte

Definice a projevy SPU

Dyslexie je specifická porucha učení, která je neurobiologického původu. Je charakterizována obtížemi se správným a/nebo plynulým rozpoznáním slova a špatným pravopisem a dekodovacími schopnostmi. Tyto obtíže jsou typickým následkem deficitu ve fonologické složce

jazyka, který je často neočekávaný ve vztahu k ostatním poznávacím schopnostem a k podmínkám efektivní výuky ve třídě. Sekundární následky - problémy s porozuměním čteného a omezené čtenářské zkušenosti brání růstu slovní zásoby a základních znalostí.

Dyslexie

- porucha čtení
- poruchy čtení a psaní
- termín pro specifické poruchy učení jako celek
- Současnost - oprostít se od definic vysvětlujících poruchu a **definovat problém na základě potřeb dítěte.**
- Specifická porucha čtení, neschopnost naučit se číst běžnými výukovými metodami
  - problémy s rozpoznáním a zapamatováním si písmen, zvláště (b-d, s-z, t-j)
  - zvukově podobné hlásky (a-e-o, b-p)
  - spojování hlásek v slabiku, souvislé čtení slov - souvisí s oslabením v oblasti spolupráce mozkových hemisfér, souvislosti s očními pohyby.
- Rychlost čtení, správnost čtení, porozumění čtenému textu.

Školské důsledky

- Odrážejí se v osobnosti žáka.
- pocity napětí ve výuce.
- vede ke snížení celkového školního výkonu.
- Riziko neurotického vývoje dítěte.
- Porucha slovní paměti, vizuálního vnímání.
- Nevkládá techniku rychlého či letmého čtení.
- Nerovnoměrný a přerývaný rytmus čtení.
- Reprodukuje obsah textu lépe, než čte.

Dysgrafie

- Specifická porucha grafického projevu, postižena celková úprava pís.projevu, osvojování písmen, napodobení tvaru, řazení písmen, spojení hlásky s písmenem.
  - Záměna tvarově podobných písmen, neuspořádané, těžkopádné, neobratné písmo.
  - Tendence směřovat psací a tiskací písmo.
  - Neudrží lineaturu, výšku písma.
  - Píše pomalu, namáhavě, vadné držení tužky, neschopnost soustředit se na obsahovou a gramatickou stránku projevu.
  - Možnost psát na PC, psacím stroji.

Školské důsledky

- Špatná úprava pís.projevu, nepřehlednost, větší množství chyb - diktát, časově limitovaný úkol.
- Zasahuje i do předmětu matematika-nesprávný zápis čísel, problém v řešení slov.úloh.
- Píše řadu slov foneticky.

- Neumí simultánně opravit napsaný text.
- Dysgrafie někdy spojena s dyspincií.

Dysortografie

- Specifická porucha pravopisu, často s dyslexií,
  - týká se tzv.specifických dysortografických jevů, vynechávky, záměny tvarově podobných písmen, inverze, zkomoleniny, chyby v artikulační neobratnosti, v měkčení.
  - Při reedukaci dělá D méně chyb, potřebuje více času, než ostatní Ž.

Školské důsledky

- Nezvládá krátce limitované úkoly, diktáty, desetiminutovky.
- Obtíže při výuce cizího jazyka.
- Obtížně rozlišuje grafické symboly.
- Při psaní písmen často zaměňuje pořadí.

Dyskalkulie

- Specifická porucha matematických schopností. Několik typů:
  - *praktognostická*: narušení matem.manipulace s předměty, nakreslenými symboly (přidávání, ubírání množství, porovnávání počtu)
  - *verbální*: označování množství, počtu předmětů
  - *lexická*: čtení číslic, čísel, operační symbolů
  - *grafická*: neschopnost psát matematické znaky
  - *operační*: matematické operace - sčítat, odčítat, násobit, dělit.
  - *ideognostická*: chápání mat.pojmů a vztahů mezi nimi.

Školské důsledky

- Potíže s aritmetickými výpočty.
- Souvisí s dyslexií, dysgrafií.
- Špatná úprava - chyby ve výpočtech.
- Slovní úlohy - přesně neví, jaký problém má řešit.
- Problém najít svoji chybu v příkladu.
- Neucelené chápání v obl.numerických představ.
- Přesněji řeší úlohu u tabule než v sešitě.

- Dyspincie** - specif.porucha kreslení, nízká úroveň kresby
  - neobratné zacházení s tužkou, nepřevéde svou představu z trojrozměr.prostoru na dvojr.papír.
- Dysmúzie** - specif.porucha vnímání a reprodukce hudby, rytmu
  - obtíže v rozlišování tónů, nepamatuje si melodii
  - potíž při zápisu/čtení not.
- Dyspraxie** - specif.porucha obratnosti, schopnosti vykonávat slož.úkony

–pomalé, nešikovné, neupravené, nevzhledné výrobky - nechut' k motor.činnostem. Potíže při psaní v rámci jednotlivých výchov, ale i v řeči.

Emoční projevy a pracovní dovednosti

- Úzkost, že vynaložené prac.úsilí neodpovídá výsledku
- citlivý na kritiku
- nezvládá situace s vyšší mírou frustrační tolerance
- na zadané úkoly reaguje rezignací, aniž by začal pracovat.
- Problém s organizací prac.činností a volným časem
- neschopnost dodržet stud.režim bez kontrol
- samostatně nezapiše výklad učitele
- únava, nesoustředěnost
- neschopnost samostat. přípravy na zkoušení
- výkyvy ve šk.práci.

ETIOLOGIE SPU

- Dělení Otakara Kučery:
  - lehká mozková dysfunkce (příčiny encefalopatické) - 50% případů
  - dědičnost (příčiny hereditární) - 20%
  - kombinace LMD a dědičnosti - (smíšené)- 15%
  - neurotická nebo nezjištěná etiologie - 15%

Příčiny podle nejnovějších výzkumů

- dispoziční /konstituční/ příčiny
  - genetické vlivy a odchylky ve funkci CNS
  - lehká mozková postižení s netypickou dominancí hemisfér a odchýlnou organizací cerebrálních aktivit
  - nepříznivý vliv rodinného prostředí
  - podmínky školního prostředí.
- Nepříznivé vlivy šk.či rod.okolí nejsou přímou příčinou SPU, ale mohou spolupodmiňovat jejich projevy a negativně ovlivňovat školní výkonnost žáka.

Nejčastější etiologický faktor tvoří LMD v zahraničí /amer.literatura/ ADD, ADHD

- v obd.prenatálním** - onem.matky, kouření, alkohol, nedostatečný přísun kyslíku
- v obd.perinatálním** - protražovaný porod, poškození hlavičky novorozence
- v obd.postnatálním** - infekční, horečnatá onemocnění - do dvou let věku D

Další příčiny: dysfunkce mozku na základě neurobiologických poruch

- Snížený objem mozkové tkáně
- odchylky od architektury neuronových spojení
- odchylky v elektronické aktivitě mozku

- nedostatečné okysličování mozku
- deficity neurotransmiterů /nedostatek dopaminu a serotoninu/
- dietní vlivy, nezjištěné, kombinace příčin.

Základní příznaky LMD

- Poškození percepce a vytváření pojmů
- poruchy řeči a sluchového vnímání
- poruchy motorických funkcí
- specifické poruchy učení
- poruchy pozornosti
- poruchy chování - impulzivita,hyperaktivita
- charakteristika spánku
- citová charakteristika
- charakteristika sociálního chování.

ADHD

- Je porucha mozku, která se může projevit v chování ve třídě a narušovat proces učení
- IMPULZIVITA: mluví, i když není tázán, vykřikují odpovědi bez přihlášení.
- Slabá „pracovní“ PAMĚT: problémy zapamatovat si denní aktivity.
- DYS-ORGANIZACE: problémy s plánováním, zapamatování podobných kroků.
- HYPERAKTIVITA: nevydrží sedět, roztěkanost.
- NEPOZORNOST: denní snění, nepozornost.
- Obtíže při zpracování VERBALNÍCH INFO.

Nástroje učitelů dětí s ADHD

- Lavice do U
- komunikace s domovem D, info rodiče o zlepšení chování
- barevnou škálu předmětů, denních aktivit pro zapamatování
- ke zlepšení pracovní paměti - hudba, fráze, pomůcky
- možnost práce u tabule, kompenzační pomůcky
- učit D dělat si seznamy, jak si zapamatovat úkoly
- kopii záznamů pro D, doplnit, co chybí
- předmět,aby mohlo zaměstnat ruce a přitom sedět a poslouchat.

Porucha komunikace

- Problémy ve čtení, psaní, psaného jazyka.
- Příčina: dysfunkce oblasti čelního laloku, část mozku, která kontroluje pozornost a impulzivitu.
- Informace na začátku věty - D přemýšlí, učitel, rodič už mluví o něčem jiném, hledají slova pro vyjádření, slova nepřicházejí automaticky, musí dekodovat - pomalá řeč.

Poruchy chování

• Způsobeny:

– primárně - součást LMD a deficitů dílčích fcí.

• **Poruchy pozornosti** - nesoustředěné, neklidné D, výkyvy ve výkonech

• **Infantilní chování** - nerovnoměrný vývoj D

• **Zvýšená vzrušivost** - výrazná reakce na nepříjemné zvuky, zvýšené napětí -
negat. ovliv. kognitiv. procesy

– sekundárně - důsledek prožívání neúspěchu, negativního hodnocení dospělých a „výraz pocitu
bezmoci vůči obtížím“ (Pokorná 1997)

D s poruchami učení a hyperaktivitou

• Využití prvků **kooperativního učení** - jako jednu s efektivních forem výuky.

• Aktivní spolupráce v menších skupinách - individuální zodpovědnost každého jedince.

• Vede k rozvoji sociálních dovedností, empatie, vzájemné pomoci.

Formy vzdělávání Ž se SPU

• **1. Individuální péče prováděná v rámci vyučování učitelem kmenové třídy**

– mírné formy poruchy - třída v ZŠ, učitel má základ. vědomosti a dovednosti k problematice

• **2. Individuální péče prováděná učitelem** - absolvent speciálního kurzu

– + **spec. pedagog** či škol. psycholog. Třída ZŠ, dyslektické kroužky, reedukační péči konzultuje s
poradenským pracovištěm.

• **3. Třídy individuální péče** - při ZŠ

– hodiny ČJ se zaměřením na reedukační péči sp. ped. - po hodině se Ž vrací do kmenové třídy.

• **4. „Cestující učitel“** - pracovník PPP, SPC

– reedukace v ZŠ před i po vyučování.

• **5. Speciální třídy pro D s SPU a chování**

– snížený počet Ž, speciální pedagog (vyhláška č. 73/2005). Třídy při ZŠ, indiv. přístup, reedukace
v průběhu celého edukačního procesu.

– Pro Ž s prům. a podprům. intelekt. schopnostmi, hůře adaptabilní, s neurotic. rysy, pomalým
prac. tempem.

• **6. Speciální třídy pro D s SPU**

– tým odborníků v průběhu celého vyuč. procesu.

• **7. Třídy při dětských psychiatrických léčebnách**

– D s těžkým stupněm postižení, kombinované postižení, též péče terapeutická.

• **8. Individuální a skupinová péče**

– v PPP, SPC - do této péče jsou vtaženi i rodiče - motivační efekt pro jejich D.

Legislativa

□ **Zákon č. 561/2004 Sb.** o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném
vzdělávání (*školský zákon*)

□ **Vyhláška MŠMT č. 72/2005 Sb.** o poskytování služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

□ **Vyhláška MŠMT č. 73/2005 Sb.** o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

□ **Metodický pokyn MŠMT** k vzdělávání žáků se speciálními poruchami učení nebo chování č. j. 13 711/2001-24

□ **Směrnice MŠMT** k integraci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do škol a školských zařízení č. j. 13 710/2001-24

□ **Vyhláška MŠMT č. 43/2006 Sb.**, o předškolním vzdělávání

□ **Vyhláška MŠMT č. 454/2006 Sb.**, o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění školní docházky.